

De Belgische fotograaf Carl de Keyzer (1958) heeft een indrukwekkende staat van dienst. Sinds 1982 werkt hij als freelance fotograaf. Hij doceerde zeven jaar aan de Koninklijke Academie van Schone Kunsten in Gent en runde in die tijd Galerie XYZ. Sinds kort is hij volwaardig lid van het beroemde fotobureau Magnum te Parijs.

Carl de Keyzer. foto Hapé Smeele

Esthetiek gaat boven alles

Op vijfendertig solo-exposities en ruim vijftig groeps-tentoonstellingen waren foto's van hem te zien. Zeven 'Awards', vier fotoboeken en tal van publicaties over de hele wereld staan op zijn naam.

door Rogier Fokke & Hapé Smeele

De achtergrond is onbestemd. Een engelstalig bordje geeft een aanwijzing.

Op de voorgrond staan vijf figuren, die gehuld zijn in kitscherige engelenkledij, compleet met breed uitwaaiende vleugels.

Vier oma's en een opa kijken kinderlijk en naïef in de lens, alvorens ze gaan optreden in de kerstmisshow van de 'First Presbyterian Church'.

Dit moet Amerika zijn.

(foto uit God Inc., pagina 69).

Je foto's hebben iets theatraals, lijken soms stills uit een film.

"Ik jongleer met de elementen, het gaat mij niet uitsluitend om de werkelijkheid of het engagement. Ik maak iets dat in tijdschriften journalistiek gebruikt wordt en even gemakkelijk door musea als kunst gezien wordt. Wat mij boeit is de absurditeit in de communicatie tussen mensen; ik probeer daar theaterstukjes van te maken. Foto's die geënsce-

neerd lijken, maar het niet zijn. Ik maak, maar dat zullen alle reportagefotografen zeggen, een soort theater zonder acteurs. Ik hou van de Hollywood-achtige lichteffecten en samen met de perfectie tot in de uiterste hoeken krijgt het een nogal onnatuurlijk aanzien. Er wordt vaak gevraagd of ik mensen laat poseren, maar dat is nooit het geval. Als 5 of 6 mensen in een kader iets doen, kan je er eigenlijk maar 2 of 3 met je ogen volgen. De rest zie je niet maar voel je. Plots wordt het beeld dan door mij bevroren en in de donkere kamer verrast ook mij het beeld op papier iedere keer weer. Iedereen doet iets en dat maakt het tot een theateraal schilderij. Ik neem dingen uit de werkelijkheid die ik nooit gezien heb maar aanvoel. Het is een beetje puzzelen. Je zoekt een achtergrond, dan gebeurt er iets en je zorgt ervoor dat een paar elementen op elkaar inwerken; hetzij sociaal, hetzij esthetisch, hetzij journalistiek, hetzij surrealistisch. Die melange geeft dat theatrale beeld.

Kalvaria Poland april 1994 . 'Good friday procession. Last supper table' foto Carl de Keyzer

Nova Huta april 1994 . 'Nuns working in de garden of the St.Albertine monastery' foto Carl de Keyzer

De Amerikaanse kunstenaar Jeff Wall speelt ook met de werkelijkheid, maar hij ensceneert alles. Die gaat bijvoorbeeld op 5th Avenue met een ploeg van 15 man een opname maken op 4"x 5" van een voorbijgangster die struikelt over een dakloze. Alles heel banaal. Die voorbijgangster oefent een paar keer en de dakloze is goed geschminkt. Dat is dan ineens grote kunst. Maar in de fotografie hebben wij die absurditeit al jaren, en als wij het uitvergroot aan de muur bij het Museum of Modern Art hangen, heb je hetzelfde."

Maar wanneer wordt iets kunst?

"Ik vind dat eigenlijk niet zo belangrijk."

Die foto's van Capa van de landing in Normandië, die zijn documentair bedoeld en kunst geworden.

"Van die foto's zou ik dat niet willen zeggen, die waren gewoon mislukt. Nat geworden en bewogen, misschien daarom juist. Onscherp en beweging was toen niet gebruikelijk. Voor mij is Capa niet per se kunst, Bresson ook niet. Het is heel goed gedaan en in hun tijd was dat het beste wat er voor handen was; en 't is nog steeds de top.

Je ziet het vaak dat foto's die eerst heel documentair waren en door de tijd of de carrière van de fotograaf plots worden ontdekt als kunst."

De concentratie van twee studenten met drie borden op één arm krijgt niet de aandacht van de overige scholieren. Het vogelperspectief zorgt voor een bijna grafische indeling van de de opname: de dampende maaltijden staan links en rechts in beeld, in het mid-

den de toeschouwers. Kleine servetten accentueren de driehoek.

(foto uit de kunstopdracht voor de Hogeschool in Den Haag)

Je bent nu gevraagd door de Hogeschool van Den Haag in het kader van de 1% regeling. Dus toch als kunstenaar.

"Tuurlijk, niet als documentair fotograaf, want dan moet je de werkelijkheid weergeven en we worden toch geacht er iets aan toe te voegen. Maar het valt een beetje tegen. Ze waren bij mij geweest en vertelden toen over sport en huishoudkunde. Ik dacht dat het op die school heel levendig zou zijn. Veel practica had ik verwacht, bijvoorbeeld hoe je met zo'n stofzuiger werkt. Maar er zijn niet zo veel activiteiten. Vaak zitten zo'n 15 mensen aan van die hele cleane tafeltjes met koptelefoons op en dan moet ik daar kunst gaan zitten maken. Het is moeilijker dan mijn andere opdrachten."

Als je niet de werkelijkheid wilt weergeven, wat fotografeer je dan?

"Ik houd me bezig met de werkelijkheid. De werkelijkheid is mijn onderwerp. Wat ik daarmee doe is iets anders. Ik lieg vaak in mijn fotografie, daarom ben ik misschien ook geen echt documentair fotograaf."

Van India zeg je dat het er een pleuriszooi is, maar als ik naar je boek kijk, krijg je meteen de wens er te wonen. En bij je boek over Amerika, 'God Inc.', denk je: die moeten allemaal in een gekkenhuis.

"Je moet je geweten laten werken en professioneel zijn. Met zo'n boek als God Inc. kan je gigantisch liegen. Omdat ik een gevestigd fotograaf ben, denkt nu iedereen

dat het bij die sekten zo is. Salgado liegt ook als de pest met zijn verbloemd epos over de arbeider. Daar trap ik ook niet in, maar ik zou ook niet in mijn eigen boeken trappen. Bij mijn boek over Amerika heb ik er de beste uit gehaald en er een nachtmerrie van gemaakt. Bij India werd het een sprookje en Rusland is meer een roman. Maar God Inc. maken, was ook een nachtmerrie. Toen ik er drie maanden zat, werd ik echt knettergek. Het enige wat ik toen kon doen, was mijn gevoelens overbrengen op de foto's en alles relativeren. Ik heb de meest erge en spectaculaire dingen niet gefotografeerd. Ik dacht toen: "Dit wordt ongeloofwaardig". Ook bij de selectie voor het boek heb ik beelden eruit gegooid die superspectaculair waren, maar niets toevoegden aan het onderwerp."

Valt jouw werk in de tradities van de sociale fotografie?

"Nee, ik ben niet zo sociaal en ook geen sociaal fotograaf. Mensen die echt geëngageerd zijn, trekken naar Nicaragua en vinden hun foto's minder belangrijk dan de strijd van de mensen daar. In die zin ben ik inderdaad weer meer kunstenaar.

Achtendertig gezichten verdringen zich voor de camera. Bewegingsonscherpte accentueert de vrolijkheid. Zes paar donkere en ragscherpe ogen in de voorgrond. We bevinden ons op en onder een viaduct ergens in de straten van Calcutta.

(foto uit India, pagina 9)

Sociale fotografie dient een politiek doel.

Voor een deel wel. Belangrijker is echter dat het onder-

werp vòòr de esthetiek gaat. Met God Inc. wil ik ook iets tonen. Het is een verhaal over godsdienst in Amerika. Maar als ik mag kiezen, gaat mijn voorkeur uit naar een mooi esthetisch beeld boven een foto die meer vertelt. Het is overdreven wat ik nu zeg, maar soms is het onderwerp voor mij een beetje bijzaak."

Magnum heeft anders de naam geëngageerde leden te hebben.

"Er is een serieuze strijd geweest tussen de oudere generatie van de humanitaire fotografie en de generatie die de subjectiviteit op de eerste plaats zet.

Met alleen mijn 'India'-boek was ik nooit lid geworden van Magnum. Dat was voor hen te oppervlakkig. India had ik gekozen om hele naïeve redenen. Vijftien jaar geleden was ik gefascineerd door de flitstechniek en testte die uit op allerlei manifestaties en optochten in Vlaanderen. Plaatsen waar veel mensen bijeen waren. Je kunt dan van die mooie abstracties krijgen. Omdat ik foto's had gezien van al die mensen in de Ganges-vallei, het dichtst bevolkte gebied in de wereld, wilde ik daarheen. Ik was aanvankelijk niet van plan om meer dan een keer te gaan en er een boek over te maken. Het is anders gelopen. Ik ben er vaker naar toe gegaan en het resulteerde in een boek. Het straalt optimisme uit. Het is een vrolijk boek, maar bij Magnum vinden ze het echt niks.

Het steekt erg af tegen God Inc.. Als je het Ruslandboek er tussen legt, zie je wel een overgang. Bij USSR 1989 CCCP wordt een standpunt ingenomen. Een beetje tegen het communisme, of eigenlijk tegen het centrale gezag en het massa-gedoe."

Toen ben je met een panorama-camera gaan werken.

Die pano heb ik gekocht omdat ik van die posters wilde maken zoals je ze bij de communisten ziet. Van die foto's waarop je een heel leger arbeiders ziet aankomen. Dat vond ik zò mooi! Ik ben toen geboeid geraakt door het formaat. Het is echt heel erg moeilijk om daar goede foto's mee te maken. Je hebt er geen scherptediepte en lichtmeting op. Ook heel weinig scherptediepte. Als ik bij Magnum kom, kijkt Koudelka altijd eerst even naar mijn pano-foto's. Hij maakt ook pano's, maar alleen van landschappen. Met mensen lukt het hem niet, zegt hij. Ik denk dat ik de enige ben die met een grootbeeld-panorama-camera reportagefotografie pleeg. Je verliest ook veel negatieven. Je moet eigenlijk in staat zijn twee goede foto's te maken op hetzelfde moment. Die uitdaging is heel groot. Als het lukt ziet het er prachtig uit. Ik werk nu met HP 5 - 220 film: dat maakt het iets makkelijker. Nu heb ik acht opnamen op een film, eerst slechts vier. Dan was natuurlijk net mijn film op als er iets interessants gebeurde. De kwaliteit van die film is wel iets minder dan die van T-max 400, maar die bestaat niet in 220 spoel.

Voor een boek met 70 foto's maak ik wel 8.000 opnamen."

De bladeren aan de bomen worden wazig door de vaart. Het oor van de chauffeur glimt in het flitslicht. Op de achterbank bijt de bruid olijk in de neus van haar jonge bruidegom. De drie overige inzittenden kijken toe. Zes mensen en een fotograaf op vijf rijdende Russische vierkante meter.

(foto uit USSR - 1994 - CCCP, pagina 55).

Houd je vast aan een bepaalde techniek en gebruik je hetzelfde materiaal om een eenheid in je werk te creëren en

een oeuvre op te bouwen?

Dat heeft er wel iets mee te maken, maar het gaat om de functionaliteit. Ik ben gewend aan één manier van ontwikkelen en afdrukken. Die flitstechniek heeft ook als groot voordeel dat je een uniformiteit bewaart onder alle omstandigheden. Ik ben dan niet meer afhankelijk van het licht en kan binnen en buiten dezelfde soort foto's maken

Als fotograaf werk je ook aan de opbouw van een stijl. Je wordt natuurlijk wel subtieler, maar ik ken maar heel weinig fotografen die twee of drie keer in hun leven volledig vernieuwen. Bij Magnum heb ik dat in ieder geval niet gezien. De meesten doen ongeveer hetzelfde als twintig of dertig jaar geleden. Misschien met nieuwe onderwerpen en meer uitgediept."

Je werkt nu aan een serie over de oost-grens van Europa.

"Ik heb na God Inc. twee projecten gedaan die volledig mislukten. Hoewel, aan de tweede werk ik nog. Tot God Inc. lukte alles: om de twee jaar een boek, de prijzen vielen bij wijze van spreken uit de lucht en het lidmaatschap bij Magnum. Misschien was ik wat overmoedig geraakt. In ieder geval: één project viel letterlijk in het water. Het idee was een algemeen boek te maken over de evolutie. Bij de Amazone heb je veel primitieve stammen en naar mate je meer naar de monding gaat, kom je dichterbij de moderne civilisatie. Dat wilde ik fotograferen. Maar de eerste week blokkeerde mijn beide toestellen en moest ik alles afzeggen. Vliegtuigjes etc., etc. Toen ik daar ook nog eens werd overvallen, was ik erg depressief en ben teruggegaan. Dat heeft me een hoop geld gekost. Van Salgado heb ik toen veel geleerd. Voor zijn project 'Workers' had hij drieëntwintig onderwerpen gekozen en elk afzonderlijk verkocht. Dat principe wilde ik ook toe-

passen op mijn project over Macht."

Langs de straat wacht een familie om een glimp op te vangen van de zojuist beëdigde president Bill Clinton. Met koekjes en cola doodden ze de tijd. Een monumentaal gebouw drukt tegen de donker blauwe hemel. Witte sky-leren handschoenen en fel rood gekleurde oorwarmers geven bescherming tegen de koude. De uitdrukking op de gezichten is verveeld, alsof er iedere dag een nieuwe president langs komt.

(Uit de serie 'Macht').

"Bij Macht was het idee foto's te maken van grote gebeurtenissen die je ook op TV kunt zien. De inhuldiging van Clinton; kerstmis in het Vaticaan; de begrafenis van koning Boudewijn; de verjaardag van Kadaffi; etc. Ik wilde het in kleur maken om de gelijkenis met de TV te benadrukken. Maar mijn beelden waren te abstract, en ik kon ze daarom moeilijk verkopen. Het Vaticaan heeft in de Independent gestaan en Clinton is door The Los Angeles Times aangekocht. Maar het bracht allemaal niet genoeg op om verder te kunnen gaan; ik had ook geen duiten meer en het was te weinig om aan Magnum te tonen. Daarom ben ik met iets nieuws moeten beginnen, een beetje tegen wil en dank in eigenlijk. Het gaat over Oost-Europa. Ik wil het leven langs de buitengrens van het nieuwe Europa fotograferen. Ik beperk me tot de oost-grens. Het gaat gelukkig goed. Gewoon weer zwart/wit en met de oude camera's. Heel klassiek, het moet weer een sprookje worden. Het is weer een wijds thema. Ik hou van algemeenheden.

Ik zou ook een jaar kunnen gaan werken in een weeshuis in Boekarest maar dat ligt me niet zo. Ik trek graag

veel rond, dan ben je ook nog een beetje toerist."

Doe je ook jaarverslagen, mode of reclame?

"De opdracht van de School in Den Haag is een soort jaarverslag. Ze zullen het niet graag horen, maar ik zou zo'n onderwerp nooit zelf kiezen. Dat moeten ze begrijpen, ze kunnen niet verwachten dat ik daar het beste werk uit mijn carrière ga maken.

Ik denk dat ik drie à vier maanden per jaar bezig ben met opdrachten en de verkoop uit mijn archief. De rest van de tijd besteed ik aan eigen projecten. Ik weiger ook wel eens opdrachten, maar nu met Magnum is de druk erg groot. Ik heb nog nooit zo hard gewerkt als de laatste twee jaar en toch is er geen nieuw boek verschenen. Vroeger werkte ik een jaar aan een project en vervolgens had ik een jaar veel trammelant met tentoonstellingen enzo. Daarna kon ik aan mijn volgende project beginnen. Nu moet alles tussendoor. Dat is wel even wennen. Het is veel professioneler, je zit in een wereldorganisatie, maar het vergt veel.

Er zitten momenteel vier Belgische fotografen bij Magnum en geen Nederlanders. Is het niveau van de Belgische fotografie zoveel hoger?

Er zitten vier Belgen bij Magnum, drie bij Agence VU en ook nog een paar bij Gamma. Bij elkaar zijn er zo'n vijftien internationaal bekend. Het niveau van de documentaire fotografie is zeker hoog, maar wij zijn ook gedwongen om ons meer internationaal te oriënteren. Wij moeten naar het buitenland om ons waar te maken omdat er in eigen land niets is. Op de lange duur werkt dat echter ook als een voordeel.

Als beginnend fotograaf moet je hier harder knokken. In Holland krijg je als fotograaf makkelijker een subsidie of een beurs. Hier kennen wij dat niet. Voor sommige men-

sen is het wel goed hoor. Marie Bot, of iemand als Paul den Hollander, die verdienen dat.

Heb je bij Magnum bepaalde verplichtingen?

In wezen hoeft er niets. Koudelka heeft 20 jaar bijna niets verdiend. Bewust! Die had gewoon een matras op het hoofdkantoor in Parijs en daar sliep hij. Die deed gewoon zijn zin. Maar ik ben niet zo'n type. Als de New York Times belt of Liberation, dan pak ik toch mijn valiezen. Misschien zou ik meer afstand moeten bewaren.

Iedere maand is er vergadering en is de vraag: "Bon, wat ga je doen, waar ben je mee bezig?" Je kunt dan niet keer op keer zeggen: Ik doe niks, ik zit momenteel creatief leeg.

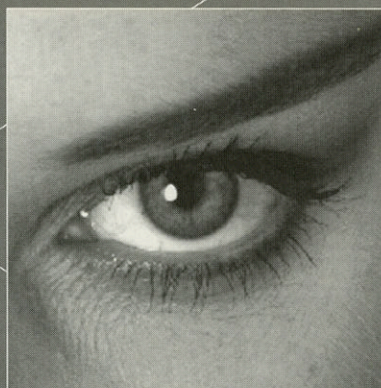
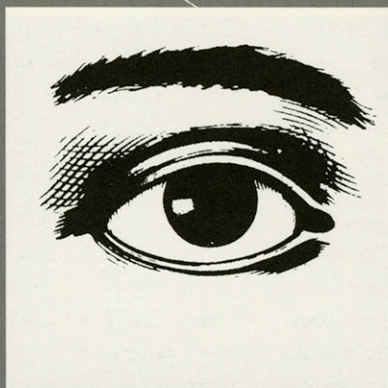
Magnum gaat ook met zijn tijd mee. Die editoriale wereld is een hele harde business geworden. Bij Magnum hebben ze de afgelopen jaren heel hard moeten bezuinigen. Hardere managers moeten aannemen. De hele foto-wereld

heeft gevoeld dat er een video-cultuur is gekomen, dat de grote bladen zijn verdwenen. Het is niet voldoende om de veertig beste plaatjes-makers te verzamelen en dan te denken dat je daarvan kunt leven. Door ze bij elkaar te brengen, verkoop je niet automatisch meer. Harry Gruyaart zegt het ook, je hebt precies de vier zwaarste jaren bij Magnum meegemaakt. ■

a d v e r t e n t i e

Fotovaklaboratorium **Triplocolor**

C 41
E6
Digitale Beeldtechnieken
R3
Z/W ontwikkeling
Z/W prints

Nieuwezijds Voorburgwal 61
1012 RE Amsterdam
Tel 020 - 624 02 86
Fax 020 - 620 79 09